

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Verohallinto näkee digitaalisen kompassiin tarpeellisena ja kannatettavana. Kompassin valmistelun jatkotyössä tulisi ottaa huomioon seuraavat näkökulmat, jotka tuodaan esille lausuntopyynnön otsikoiden alla.

Datatalouden ja alustatalouden kehitys perustuu digitaalisen tiedon (datan) sujuvalle jakamiselle julkisten ja yksityisten toimijoiden kesken tai näiden välillä. Tiedon hyödyt kasvavat jakamalla, yhdistämällä ja analysoimalla sitä uusilla tavoilla.

Yksilön mahdollisuus päättää ja hallita oman henkilödatansa käytöstä palveluiden käyttämiseksi on ihmiskeskeisen palvelukehityksen välttämätön perusta. Suomi voi olla keskeisessä roolissa luomassa yksilön tarpeita vastaavia, sujuvia ja helppo-käyttöisiä ratkaisuja datan jakamiseen turvallisesti ja yksilön oikeuksia vahvistaen. Näissä ns. Omadata-ratkaisuissa dataa voidaan hyödyntää eri palveluissa ja siirtää toimijalta toiselle yksilön luvalla.

Asiakkaan – henkilön tai yrityksen – kannalta sujuvasti toimivien ja tehokkaasti tuotettujen julkisten palvelujen edellytyksenä on yhteen toimivien, laadukkaiden ja käyttötarkoitukseen sopivien tietojen jakaminen eri toimijoiden välillä. Saavuttaaksemme julkisten palvelujen digitalisointi- ja automatisointitavoitteet tulee Suomessa kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota yhteen toimivan, rakenteisen, kuvailun ja laadukkaan tiedon tuotantoon ja yhteisiin käytänteisiin (ml. standardit).

Datatalous on keskeinen osa Euroopan digitaalista siirtymää edistävää politiikkaa. Datapolitiikka on tunnistettava näkyvämmiin osaksi digitaalisia vuosikymmentavoitteita ja toimenpiteitä. Kompassin

tarkoituksessa ilmenee, että komission esitys kä-sittelee vuosikymmentavoitteita kattavasti digitalisaation näkökulmasta, mutta da-taan liittyvät tavoitteet jäävät puutteellisiksi.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Haasteena kompassin toimeenpanossa on se, että ohjelma on niin yleisellä tasolla esitetty, että sen toimeenpano edellyttää selkeää askellusmallia ja priorisointia. Kaikkia ohjelmassa esitettyjä tavoitteita ei ole mahdollisuus toteuttaa edes näin pitkällä aikataululla. Kompassin antamisen jälkeen tulisi priorisoida keskeiset tavoitteet ja niihin liittyvät kehityskohteet sekä keskittyä näiden toteuttamiseen. Mahdollisuutena tulee ottaa myös huomioon yritysten välinen keskinäinen mahdollisuus da-tan jakamiseen ja hyödyntämiseen. Lisäksi digitaalisessa kompassissa pitää ottaa tarkemmin huomioon ulkomaalaisten asiointitarve Suomessa ja yleisesti rajat ylittävät tilanteet.

Kompassin toimeenpanossa pitää yhteensovittaa eurooppalainen ja kansallinen sääntely sellaiseksi, joka tukee yhdessä asetettuja tavoitteita ja ottaa samalla huomioon kansalaisten perusoikeudet ja yritysten oikeudet.

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Verohallinnon näkemys on, että medialukutaitojen ja digitaitojen lisäksi perustekstin/luetun ymmärtämiseen tulisi kiinnittää huomiota. Seuraamalla sosiaalista mediaa ja erilaisten medioiden palautekanavia, on havaittavissa, että kirjoitetun tekstin ymmärtämisessä on isoja haasteita. Tätä havaintoa tukee myös laskevat PISA-tulokset lukutaidossa. Verohallinto kannattaa tästä syystä perusasioiden kuntoon saattamista.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Tietoturvaa ja tietosuojaa tulisi tarkastella entistä enemmän riski- ja toimintalähtöisesti. Lisäksi tulee arvioida ja tarkastella sääntelyn muutostarpeita suhteessa niihin käsittelytilanteisiin ja riskeihin, joita muuttuva käsittely-ympäristö sisältää. Voimassa olevan sääntelyn juridinen tarkastelu johtaa helposti teoreettisiin riskitilanteisiin, joilla käytännön ja arjen toteutumisen kannalta on hyvin ohuesti liittymäpintaa. Tavoitteena ei liene se, että sääntelyn muodollinen soveltaminen estää sellaisen tietojen käsittelyn joka tosiasiallisesti ei aiheuta riskiä esimerkiksi rekisteröidylle.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Digikompassissa on nostettu ansiokkaasti esiin PK – ja mikroyritysten haasteet digitalisaatioissa. Verohallinto ehdottaa, että tarkasteluun lisättäisiin myös suurten yritysten ymmärryksen lisäämisen aitojen digitaalisesti ja toiminnallisesti toimivien ekosysteemien merkityksestä.

Jos maahan syntyy liiketoimintalähtöisiä ekosysteemejä, niin se kannustaa ja myös ajaa koko toimitusketjun digitalisoitumaan. Silloin myös PK- ja mikroyrittäjillä on motivaatio digitaalisiin ratkaisuihin. Suuret yritykset ovat merkittävässä roolissa ekosysteemien rakentajana ja mahdollistajina.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Julkisissa palveluissa korostetaan ihmislähtöisiä palveluita. Ajatus on hyvä ja terminologia avautuva. Suurena riskinä on kuitenkin, että ihmislähtöisyyttä ei ymmärretä laajasti digikompassin tarkoituksen mukaisesti, ja huomio keskittyy ihmisiin (kansa-laisiin) ja yrityssektorille tarkoitettuihin toimituksiin jäävät pelkästään terminologian takia vähemmälle.

Yrityksille suunnattuja ratkaisuita kannattaisi korostaa omana alakohtana ja tavoitteena, jottei hyvä tarkoituserä johda vain kansalaisiin tarkoitettuihin palveluihin.

Pelkkä molempien kansalliskielten kehittäminen ei riitä, vaan vähintään englannin-kielisten palveluiden rakentaminen on myös otettava huomioon kansainvälisyyden, maahanmuuton ja työvoiman liikkuvuuden lisääntyessä.

Julkisten palveluiden kannalta mainitaan, että digitaaliset julkiset palvelut ovat tarjolla yhden rajapinnan kautta. Tämä tavoite jää epämääräiseksi. Tarkoitetaanko tässä yhtenäistä tunnistamista, joilla päästään julkisiin palveluihin, API-rajapintaa vai yhtenäistä palveluportaalia vai jopa yhtenäistä palvelua, jossa kaikki julkiset palvelut ovat tarjolla.

Verohallinto katsoo, että yhtenäinen palvelun tavoitteessa piilee merkittävä riski epätaloudellisiin ja toiminnallisesti liian suurien kokonaisuuksien ratkaisuun. Julkisen sektorin toiminta on liian laajaa ns. yhden palvelurajapinnan toiminnallisen ratkaisun toteuttamiseksi. Esimerkiksi päivähoitopaikan hakeminen, työn haku, Kelan erilaiset etuudet, veroilmoitus jne. ovat toiminnallisuuksiltaan toisistaan niin kaukana, ettei tällaista tavoitetta kannata laajamittaisesti asettaa. Tunnistautuminen tai palveluhakemisto voi olla mahdollista, mutta pidemmälle vievät ratkaisut ovat kaunis ajatus, mutta ei realistinen.

Julkisen hallinnon osalta tulee myös varmistaa tietopohjan riittävyys erilaisten velvoitteiden ja oikeuksien valvomiseksi. Esimerkiksi yritystoiminnan ja tulonhankkimisen keinojen muuttuessa tarvitaan verotusta varten riittävä tietopohja.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Toteutettu ministerityöryhmä nykyisillä ohjausmalleilla ei ole riittävä digikompassin tavoitteiden toteuttamiseksi. Ohjausmallia tulisi viedä lähemmäksi kehitysohjelmien johtamista. Myöhemmin toteutettavat tavoitteet ja kehitysohjelmat tulisi vastuuttaa siten, että kullakin ohjelmalla olisi omistaja, joka on valtuudet, aikaa ja resurssit ohjelman toteuttamiseksi. Tämä vaatii myös digikompassiin lueteltujen tavoitteiden vahvaa priorisointia ja tahtotilaa asioiden edistämiseksi.

Digikompassin tavoitteiden mittaamisessa tulee ottaa huomioon tiedon kerääminen ja raportointi sekä sen resurssointi ja myös arvioida raportointivelvoitteita koskeva sääntely. Lisäksi pitää arvioida mitkä mittarit ovat oikeita ja tavoitteita tukevia sekä se, kenelle raporteja kerätään.

Ohjausmalli ei vaadi uusia ministeriöitä tai virastoja vaan ohjelmakohtaisia ratkaisuja.

Konow von Taito
Verohallinto